

בבא מציעא י"א

משנה

ראה אותן רצים אחרי המציאה, אחר צבי שבור, אחר גוזלות שלא פרחו, ואמר זכתה לי שדי, זכתה לו. ואף על גב שלא אמר זכתה לי¹²⁵ ¹²⁶. היה צבי רץ כדרכו¹²⁷, או שהיו גוזלות מפריחין ואמר זכתה לי שדי, לא אמר כלום.

גמרא

אמר רב יהודה בשם שמואל, מה ששנינו ששדהו קונה לו, זה כשהוא שעומד בצד שדהו. שואלת הגמרא, והרי אין צריך שיעמוד בצד שדהו, כדי שתקנה לו שדהו. שהרי אמר רבי יוסי ברבי חנינא, חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו. ואומרת הגמרא שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו בחצר המשתמרת¹²⁸, אבל בחצר שאינה משתמרת אם הוא עומד בצד חצרו היא קונה לו, מפני שעכשיו היא משתמרת¹²⁹, ואם לא אינה קונה.

בשדה שכוח מעיקרו הוא שכחה ולא זכור ולבסוף ולומדים שחצר שאינה משתמרת שכוח בעיר אפ' זכור ולבסוף שכוח שכחה

בברייתא, היה עומד בעיר ואמר יודע אני שעומר שיש לי בשדה פועלים שכחוהו, יכול יהיה שכחה. תלמוד לומר: "וְשִׁכַחְתָּ עִמָּךְ בְּשָׂדֶה לֹא תָשׁוּב לְקַחְתָּ", בשדה ושכחת ולא בעיר. וגופה של הברייתא קשה, הברייתא אומרת יכול לא יהיה שכחה?, ומשמע שעומר ששכחת בעיר יהיה שכחה. ומביאים לימוד מהכתוב "בשדה ושכחת" ולא בעיר, שלא יהיה שכחה? אלא הברייתא אומרת כך, בשדה אם העומר שכוח מעיקרו על ידו לפני שהפועלים שכחו הוא שכחה, מפני שהעניים זכו בו. ואם הוא זכור כשהניחו שם מדעתו ולבסוף שכוח, כששכחו על ידי הפועלים ששכחו לקחתו אינו שכחה¹³⁰, כיון שהוא עומד לידו בשדה וחצרו זכתה בו. ובעיר אפילו אם הוא זכור ולבסוף שכוח הוא שכחה, מפני שאינו לידו

125 תוס' כתבו שנראה שזכתה לו אע"ג שלא אמר זכתה לי. כמו שאמרו ליל אם תקון רבנן כי לא אמר קני נמי. ואין לומר ששם הוא משום שנפל עליה, מפני שמשמע שאם לא היה נופל היה קונה יותר. ועוד שר' יוסי בר' חנינא אמר חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו. והמשנה אמרה ואמר משום הסיפא שאפ' אם אמר לא זכתה לו. תוס'. והרמב"ם מחלק בין ד"א וחצר המשתמרת לחצר שאינה משתמרת. הגהות הגר"א.

126 והרמב"ם מחלק בין ד"א וחצר המשתמרת לחצר שאינה משתמרת. הגהות הגר"א.

127 וכן צבי שבור אם רץ אחריו ואינו מגיעו. תוס'.

128 תוס' הקשו בגמרא בפרק שור שנגח אמרו משכנו של גר ביד ישראל ומת הגר זה קונה השאר. והקשו מר' יוסי בר' חנינא, ותקנה לו חצרו. ומסיק שהמלוה אינו בחצר. והרי בחצר המשתמרת קונה אפ' אינו עומד בצד החצר. וי"ל שתירצו שם המשכון אינו בחצר. אבל בגט שישנו בע"כ עולא אמר בגיטין דף ע"ו שצריך שתהיה עומדת בצד חצרה, אפ' בחצר המשתמרת. תוס'.

129 רש"י.

130 אבל מה שהוא זוכר בשעה שהפועלים זוכרים אינו זכור ולבסוף שכוח. שאל"כ לא תהיה שכחה. שבעה שהשדה מלאה עומרים יאמר יוכה לי שדי. תוס'.

שתזכה לו שדהו. שחצר שאינה משתמרת אינה קונה, אלא כשעומד בצדה.

“לא תשוב לקחתו” שלפניו אין שכחה ולאחריו שכחה “יהיה” לרבות שכחת העיר
שואלת הגמרא, מנין שזה הוא הטעם,
אולי גזירת הכתוב ששכחה ששכח בשדה
היא שכחה, ובעיר אינו שכחה¹³¹? עונה הגמרא, שהכתוב “לא תשוב לקחתו”
בא לרבות את שכחת העיר. שואלת הגמרא, והרי הכתוב בא ללאו, להזהירו
שלא ישוב לקחתו? עונה הגמרא, אם כן יאמר לא תקחנו. שואלת הגמרא, עדיין
צריכים את הכתוב ללמוד את מה ששנינו במשנה בפאה, שלפניו אין שכחה
ולאחריו יש שכחה, זה הכלל¹³² כל שהוא בכל תשוב הוא שכחה, ושאינו בכל
תשוב אינו שכחה? אמר רב אשי, שלומדים זאת מהכתוב: “לגר ליתום ולא למנה,
יהיה”, “יהיה” מרבה את שכחת העיר.

א”ר ג עישור שא’ עתיד למוד נתון ליהושע וגם עולא אמר, והוא שעומד בצד שדהו.
ומקומו מושכר עישור אחר נתון לעקיבא
וכן אמר רבה בר בר חנה, והוא שעומד
בצד שדהו. והקשה רבי אבא לעולא ממה ששנינו במשנה במסכת מעשר שני,
מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו באים בספינה ורבן גמליאל נזכר שלא עישר
את המעשרות ומיהר לעשרם¹³³. ואמר רבן גמליאל עישור שאני עתיד למוד נתון
ליהושע ומקומו מושכר לו. רבן גמליאל הפריש מעשר ראשון והקנה את המעשר
ראשון לרבי יהושע בן חנניה שהיה לוי¹³⁴ בקנין חצר שהשכיר לו. ועישור אחר
שאני עתיד למוד נתון לעקיבא בן יוסף ומקומו מושכר לו¹³⁵. הפריש מעשר עני
והקנה אותו לרבי עקיבא שהיה גבאי צדקה כדי שיזכה בו לעניים.

ר”ז קיבל את התירוץ ש”ג הקנה להם וקשה, הרי רבי יהושע ורבי עקיבא שהיו בספינה
באגב קרקע ורבי אבא לא קיבלו
לא היו עומדים בצד שדהו של רבן גמליאל¹³⁶?
אמר עולא, דומה אותו תלמיד חכם כמו אנשים שלא למדו את השמועה. וכאשר
רבי אבא בא לסורא אמר להם כך אמר עולא, וכך הקשיתי על דבריו. ואמר להם
אותו תלמיד חכם, רבן גמליאל הקנה להם את המעשרות בקנין מטלטלין אגב
קרקע, ולא בקנין חצר. ואפילו אם רבן גמליאל היה מקנה להם את הפירות אגב

131 רש”י מפרש שנגרוס, יכול יהיה שכחה. והתוס’ הקשה האם מפני שרוצה לסתור את הראיה מגיה את הברייתא! וי”ל שאינו סותר את הראיה אלא מקשה מנין לדרוש את הדיוק בכתוב ושכחת הוא שכוח מעיקרו ולא זכור ולבסוף שכוח, ועל זה בא המיעוט שבעיר הוא שכחה אפ’ בזכור ולבסוף שכוח. יותר מסתבר לומר שגויה”כ שבשדה שכחה היא בשכוח מעיקרו ולא בעיר. ויותר מסתבר להעמיד את המיעוט על גופו של הכתוב, בשדה ושכחת ולא בעיר. תוס’.

132 לרבות קרן זוית. תוס’.

133 רש”י פירש בקידושין שהיה יר שאנשי ביתו יסמכו שעישרו יאכלו. וקשה למה ר”ג היה צריך לתת לר”י ור”ע, היה יכול לקרוא להם שם. ור”ת מפרש שהיה זמן ביעור המעשרות והיה צריך לתת אותם ללוי ולעני. ולא נתן לראב”ע את התרומה מפני שנתן אותה לכהן לפני שנסע. תוס’.

134 ור”ג סובר כר”ע שקודם שעזרא קנס המעשר ניתן רק ללוי. ואחרי הקנס לכהן וללוי. תוס’.

135 ובסיפא שנינו וקיבלו שכר זה מזה. מפני ששאלה ושכירות אינם נקנים בחליפין. תוס’.

136 התוס’ הקשו הרי התבואה היתה בביתו של ר”ג שהוא מקום המשתמר. וי”ל שלא היה משתמר לגבי הזקנים. תוס’.

קרקע אחרת שאינם בתוכה היו נקנים להם. רבי זירא קיבל את התירוץ הזה, ורבי אבא לא קיבלו.

אמר רבא, טוב עשה רבי אבא שלא קיבל את התירוץ הזה. האם לא היה להם, לרבי יהושע ורבי עקיבא, סודר לקנות את הפירות בחליפין?! אלא טובת הנאה אינה חשובה ממון לקנות אותה בחליפין. כיון שאין לרבן גמליאל במעשרות ממון אלא את טובת ההנאה, הזכות לתת אותם למי שירצה. ואינה נחשבת ממון שקנין חליפין יחול עליו. וכן טובת הנאה אינה ממון לקנות אותה אגב קרקע. אלא רבן גמליאל הפקיר אותם לגביהם וכשהשכיר להם את מקומם הם זכו בקנין חצר כמי שזוכה מן ההפקר.

ואומרת הגמרא שאין הדבר כן. מפני שבמתנות כהונה כתובה נתינה, וכיון שחליפין שמחליף בהם את הפירות בסודר הם דרך מקח וממכר, אי אפשר לקיים בקנין חליפין את הנתינה. אבל קנין מטלטלין אגב קרקע הוא נתינה טובה ולא דרך מקח וממכר. ורבן גמליאל נתן להם את המעשרות אגב הקרקע שהשכיר.

רב פפא אמר, שונה הדין כש'דעת אחרת מקנה'. שרק הזוכה בדבר מן ההפקר בקנין חצר, צריך שיעמוד בצד חצרו. אבל אם קונה מאחר מתנה זו נוחה להקנות, וקונה בקנין חצר גם אם לא עומד בצד חצרו. ורבן גמליאל הקנה לרבי יהושע ורבי עקיבא את המעשרות בקנין חצר. ואפילו שהם לא היו עומדים בצדה קנו.

ראה אותם רצים אחרי צבי שבור זכתה לו ⁹⁰ והוא שרץ אחריהם ומגיעם ובמתנה הדבר ⁹⁰ אותן רצים אחרי המציאה, אחר צבי שבור, אחר גוזלות שלא פרחו, ואמר זכתה לי שדי זכתה לו. היה צבי רץ כדרכו, או שהיו גוזלות מפריחין ואמר זכתה לי שדי, לא אמר כלום. ואמר רבי ירמיה בשם רבי יוחנן, שכאשר הצבי מהלך והגוזלות מדדים זכה בהם רק כאשר הוא רץ אחריהם ומגיעם. ורבי ירמיה הסתפק מה הדין במתנה. ורבי אבא בר כהנא קיבל את ממנו, שיש חילוק בין זכיה מההפקר ובין מתנה. והטעם הוא שמתנה היא שונה

מפני שיש בה דעת אחרת שמקנה אותם.

בגט כשנתן בביתה או בחצרה ואמר רב שימי לרב פפא, הרי בגט יש דעת אחרת מגורשת כשעומדת בצד חצרה מקנה, הבעל שמגרש את האשה. ועולא אמר, והיא שעומדת בצד ביתה או חצרה? עונה הגמרא שגט שונה מפני שהבעל נותן לה את הגט בעל כרחיה. הקשה רב ששת בנו של רב אידי, הלא הדבר קל וחומר אם בגט שישנו בעל כרחיה היא מגורשת, כשנתנו בחצרה רק כשהיא עומדת בצד חצרה. מתנה שאינה בעל כרחיה, ואם אמרה איני רוצה לקנות אינה קונה. כל שכן שאינה קונה אלא אם עומדת בצד חצרה? אלא אמר רב אשי, חצר התרבתה משום יד, ולכן כאשר היא דומה לידה קונה אפילו בעל כרחיה או אפילו בקטנה כמו ידה. ולא גרעה משליחות, וכשאינה סמוכה לחצרה קונה משום שליחות¹³⁷. מפני שאפילו אם לא היינו מרבים את חצרה משום ידה, החצר היתה מועילה משום שהיא כשלוחה.

בגט שהוא חוב לה, אין חבין לאדם אלא בפניו. והחצר אינה מועילה מדין שליחות, אלא מדין יד. ורק כשעומדת בצד החצר, היא כמו ידה שסמוכה לה. במתנה שהיא זכות לה זכין לאדם שלא בפניו. אנו עדים שהיא רוצה לזכות, ונוח לה שהחצר תהיה שלוחה. וזכתה אפילו אם אינה עומדת בצד חצרה, אפילו שאי אפשר לדמותה לידה שהיא סמוכה לה.

ובמה ששנינו, ראה אותן רצין אחר המציאה ואמר רבי ירמיה בשם רבי יוחנן, והוא שרץ אחריהן ומגיען. והסתפק רבי ירמיה איך הדין במתנה? וקיבל ממנו רבי אבא בר כהנא אפילו שרץ אחריהן ואין מגיען¹³⁸.

137 ובדברים שהם זכות כמתנה קונה אפ' אינו עומד בצד חצרו ואפ' אינה משתמרת. ובמציאה שאין דעת אחרת מקנה דוקא במשתמרת. ובגט שהוא חוב אינה מתגרשת אפילו במשתמרת כשאינה סמוכה. תוס'. התוס' פסק כר"פ והרמב"ם פסק כהוא מדרבנן. הגהות הגר"א.

138 הרמב"ם פירש רק בכה"ג אבל בסיפא בצבי רץ לא. הגהות הגר"א. ועיין במה שכתב בשו"ע רס"ח י"ב.